

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ НОВОУХВАЛЕНИХ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ДОКУМЕНТІВ БІЛОРУСІ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Віталій Ярмоленко, *центр зовнішньополітичних досліджень НІСД*

В аналітичній записці йдеться про основні пункти нової редакції Концепції національної безпеки Республіки Білорусь та Воєнної доктрини Республіки Білорусь, що були ухвалені Всебілоруськими народними зборами 25 квітня 2024 р. Проаналізовано стратегічний контекст цих документів.

Висновки

1. У Концепції національної безпеки та Воєнній доктрині Республіки Білорусь (РБ) акцентується на дотриманні зобов'язань у межах колективних механізмів безпеки та спільної воєнної політики в рамках Союзної держави, що вказує на констатацію значної залежності режиму Білорусі від РФ як донора безпеки (у т. ч. захищеності від зовнішніх загроз) та гаранта збереження контролю над внутрішньополітичними процесами.

2. Обидва документи до певної міри мають інструментальний характер та спрямовані на посилення правдоподібності ядерного шантажу РФ, основна мета якого – обмеження підтримки України у її боротьбі проти російської воєнної агресії.

3. Антизахідний наратив цих документів спрямований на закріплення образу держав Заходу як «зовнішнього ворога» для ідеологічного зміцнення суспільної мобілізації навколо керівництва Білорусі та де факто є меседжем керівництву РФ, а також, імовірно, КНР, про подібність зовнішньополітичних курсів.

Нещодавно в Білорусі було прийнято Концепцію національної безпеки та Воєнну доктрину в новій редакції. Ці концептуальні документи у сфері національної безпеки та оборони, ухвалені 25 квітня 2024 р. Всебілоруськими народними зборами, в основному відображають фактичне бачення керівництвом Білорусі міжнародних, регіональних і внутрішньополітичних трендів, загроз і викликів.

Ключові положення нової редакції Концепції національної безпеки Республіки Білорусь¹

1. У документі виокремлено основні тенденції сучасного світу, до них, зокрема, належать:

- ерозія колишньої договірно-правової системи у сфері контролю над озброєннями;
- новий виток гонки озброєнь, спровокований прагненням «окремих держав» до нарощування військової активності та використання військової сили для забезпечення своїх інтересів;
- у міжнародних конфліктах усе частіше беруть участь неурядові суб'єкти (приватні військові компанії, незаконні збройні формування, міжнародні терористичні організації, а також етнічні й релігійні спільноти), що слугує приховуванню «справжніх» причин та цілей протистояння;
- зростає кількість держав, котрі прагнуть отримати ядерну зброю або розмістити її на власній території, особливо в Європі.

2. Визначено основні національні інтереси Білорусі в політичній сфері, зокрема це:

- розвиток системи соціально-політичних цінностей і тих, які затребувані суспільством задля формування «ідеології білоруської держави»; досягнення збалансованості політичних інтересів громадян, громадських об'єднань та держави, суспільної згоди з ключових питань її розвитку; забезпечення електорального суверенітету Республіки Білорусь;
- участь у формуванні багатопольярного світу та системи міжнародних відносин, заснованої на верховенстві норм міжнародного права та багатосторонній співпраці;
- удосконалення й зміцнення механізмів забезпечення національної та колективної безпеки за участю РБ на основі принципу неподільності міжнародної безпеки; стратегічне партнерство та особливі відносини з дружніми державами; поглиблення євразійської інтеграції; прагматична взаємодія з іншими державами та об'єднаннями, заснована на рівноправності та взаємному урахуванні інтересів; забезпечення сталого розвитку Республіки Білорусь в умовах зовнішнього тиску.

3. Серед основних військових загроз РБ зазначено такі:

- проведення державами, міждержавними військово-політичними об'єднаннями ворожої військової політики щодо Білорусі, демонстрація з їхнього боку прагнення вирішувати наявні протиріччя шляхом застосування військової сили;

¹ Об утверждении Концепции национальной безопасности Республики Беларусь : Решение Всебелорусского народного собрания № 5 от 25.04.2024. URL: <https://pravo.by/document/?guid=12551&p0=P924v0005>

- заклики до застосування військової сили або фінансування підготовки до її застосування проти Республіки Білорусь із боку міжнародних організацій (у т. ч. неурядових), радикальних релігійних течій, «антибілоруських» центрів за кордоном;
- створення за кордоном недержавних збройних формувань з метою реалізації військової діяльності біля Республіки Білорусь;
- зниження потенціалу та можливостей міждержавних військово-політичних об'єднань за участю Республіки Білорусь із забезпечення колективної безпеки;
- прагнення окремих держав, також і в Європейському регіоні, до володіння або розміщення на своїй території зброї масового знищення, стратегічних засобів ураження великої дальності в неядерній версії.

4. У демографічній сфері основним зовнішнім джерелом загроз національній безпеці є проведення іноземними державами політики, спрямованої на стимулювання еміграції населення Республіки Білорусь.

Основні положення нової редакції Воєнної доктрини Республіки Білорусь²

1. Основні тенденції в розвитку воєнно-політичної ситуації:

- уся відповідальність за руйнування системи міжнародної безпеки покладена на Захід на чолі із США, що «намагається здійснювати контроль над ресурсами всієї планети»;
- унаслідок протистояння Заходу та інших геополітичних центрів допускається можливість розв'язання війни за участю більшості держав світу, включно із застосуванням зброї масового знищення;
- фактичне припинення впливу міжнародних інституцій на геополітичні процеси та неможливість і надалі залишатися чинниками, що стримують розв'язання воєн.

2. Визначено чинники основних зовнішніх загроз для Білорусі, зокрема це:

- продовження «нічим не обґрунтованого» розширення НАТО через прийняття до складу цього блоку нових членів;
- формування механізмів залучення держав у військову діяльність НАТО без надання їм членства та відповідних гарантій з боку Альянсу;
- створення осередку напруги біля кордонів РБ; подальша підтримка «спровокованого Заходом» воєнного конфлікту в Україні та перешкоджання з боку НАТО його мирному врегулюванню, що створює передумови для ескалації та поступового розширення кількості учасників конфлікту;

² Об утверждении Военной доктрины Республики Беларусь : Решение Всебелорусского народного собрания № 6 от 25.04.2024. URL: <https://pravo.by/document/?guid=12551&p0=P924v0006>

- прагнення керівництва США та Сполученого Королівства обмежити можливість ЄС проводити самостійну політику, задля чого заохочуються амбіції регіональних держав, зокрема Польщі, Латвії, Литви, Естонії, котрі формують «образ ворога» для Білорусі.

3. У доктрину додано окрему главу щодо *«застосування військової сили в рамках виконання союзницьких зобов'язань і участі в діяльності із підтримання міжнародного миру та безпеки»*, у якій, зокрема, йдеться про:

- трактування агресії з боку будь-якої держави (коаліції держав) проти однієї з держав – членів Організації договору про колективну безпеку (ОДКБ) як агресії проти всіх держав – членів ОДКБ та надання державі, стосовно якої здійснено агресію, необхідної допомоги, включно і військової;
- виділення військового контингенту Білорусі до складу Колективних сил ОДКБ;
- надання військової допомоги дружнім державам на підставі двосторонніх та багатосторонніх міжнародних договорів, включно й тієї, що передбачає відправлення військового контингенту для участі у відповідній діяльності з підтримки міжнародного миру та безпеки.

Стратегічний контекст

З 2020 р. де факто керівництво Білорусі прагне забезпечити контрольоване реформування політичної системи та зміцнити усталені відносини між державною владою та суспільством, засновані на сталому покращенні сфери соціальної опіки в обмін на лояльність. Усе це робиться для того, щоб запобігти подальшим можливим внутрішньополітичним викликам, особливо напередодні президентських виборів 2025 р. Адміністрація О. Лукашенка намагається трактувати будь-яку несистемну політичну діяльність як «проект Заходу з підривної діяльності». Крім того, керівництво Білорусі де факто намагається виправдати агресію Росії плануванням проксі-операцій, зокрема з території України.

Широкомасштабне вторгнення РФ в Україну та сприяння цьому з боку Білорусі, міжнародні санкції щодо нинішнього керівництва країни фактично позбавили РБ можливості продовжувати політику «балансування» між геополітичними центрами, що, своєю чергою, змусило адміністрацію О. Лукашенка погодитися з активізацією поглиблення військово-політичної та фінансово-економічної інтеграції з Росією в рамках Союзної держави та інтеграційних об'єднань (ОДКБ, ЄАЕС, СНД та ШОС) на чолі з РФ. Це, зокрема, зумовило розміщення на території Білорусі компонентів тактичної ядерної зброї РФ, військово-технічну підтримку та постачання паливно-мастильних матеріалів для ЗС РФ, активну підтримку пропагандистського нарративу, що панує в РФ, та його запозичення тощо.

На цьому фоні зміцнення відносин з КНР та активні пошуки можливостей активізації зовнішньополітичних зв'язків з державами Африки, Близького Сходу та Латинської Америки повинні, з одного боку, відігравати демонстраційну роль для міжнародної легітимності адміністрації О. Лукашенка, а з іншого – диверсифікувати фінансову-економічну основу для сталого функціонування чинної політичної системи.